

Den ohederlige förvaltarens exempel

I evangeliet på 9:e sönd. e. Tref., årg. 3, Luk. 16:1–13, använder Jesus den ohederlige som underlag för ett rätt och gott kristet förhållningssätt till egendom, eller det som på Bibelns språk kallas för "Mammon". Denna predikan hölls ursprungligen i Vadstena 2005 och har varit publicerad i *Svensk Pastoraltidning* nr 24-2005, s. 733-737.

Ja, så är han då här igen på Goda förvaltares söndag, den ohederlige förvaltaren med sina sluga ögon och sina menande leenden. Varför berättade Jesus om denne allt annat än gode förskingrarförvaltare som klarar sig undan sitt rättvisa straff genom ännu fler förskingringar? Kan en ohederlig person som han verkligen framställas som ett föredöme? Jesus använder verkligen besk humor här, när han berättar om en trolös och skrupelfri människas sluga sätt att göra andra till sina tacksamma, ska vi säga, medbrottslingar i en sista blåsning av den arbetsgivare som han redan fått avsked av. Och han inte bara berättar om honom, han berömmar honom också! För den "herre" som efteråt berömmar den ohederlige förvaltaren för att han hade handlat klokt är inte godsherren i berättelsen, utan Jesus själv. Till skillnad från Matteus och Markus kallar nämligen Lukas Jesus för "Herren" ett dussin gånger redan före uppståndelsen, och här i 16:8 är en sådan gång.

Därmed vet vi också att det är *klokbeten* Jesus ville lyfta fram med sin anstötliga berättelse om en människa som är smart och handlingskraftig och förstår att utnyttja situationens och pengarnas logik till att skaffa sig vänner på andra sidan katastrof och ruin. Och så drar man ofta slutsatsen: så resolut

skulle varje människa handla som ser Guds dom nära sig och direkt gripa omvändelsens möjlighet nu med en gång. Det skulle alltså vara kontentan eller sensmoralen av liknelsen om den ohederlige förvaltaren: det är klokt, för att inte säga nödvändigt, att nu undfly domens räkenskapsdag genom bot och omvändelse.

Och det är sant: Jesus inskärper gång på gång att Guds rike är så nära att det gäller att reagera på det nu och handla genast, innan det är för sent.

Men Jesus säger mer, han låter faktiskt också den här förvaltarens världsliga "klokhets", dvs. hans *förskingring*, vara ett föredöme just i frågan om hur man skall hantera pengar. Jesus säger, efter att ha berömt världsliga människors klokhets: "... använd den ohederlige mammon till att skaffa er vänner som tar emot er i evighetens hyddor, när mammon lämnar er i sticket" (v. 9, Bibel 2000). Det betyder förstås i klartext att skänka pengar till de fattiga, som då blir vittnen inför Gud om att vi har använt vår egendom till att göra gott. Den som gör andra gott med sina pengar i stället för bara sig själv, använder mammons goda för Guds syften, dvs. för goda gärningar – den enda behållningen en människa har från jordelivet. Men ur *Mammons* synpunkt är det betendet rena förskingringen. Pengar är ju viktiga saker, dem kan man ju inte bara släppa ifrån sig så där!

Men vänta litet – nu har jag sagt "Mammon" ett antal gånger och talat om Mammons ohederlighet och Mammons synpunkt, precis som om det vore en person. Men vad är Mam-

mon? Ja, ordet är arameiska och bildat på roten A-M-N, som i "amen", med betydelsen "fast, säker, verklig". Mammon är den fasta, trygga egendomen en människa äger: familjens jord, huset, brunnen, djuren, förråden, redskapen, pengarna – allt det som är den säkra basen för familjens liv och försörjning.

Jesus vänder på det och säger: Det är inte du som äger något, det är din egendom som äger dig och är din herre som du tjänar, som en gud. "En Gud kallas det som man väntar sig allt gott av och som man i all nöd tar sin tillflykt till", skriver Martin Luther i Stora katekesen, utläggningen av första budet och tillägger: "Det varvid du fäster ditt hjärta och varpå du förlitar dig är i verkligheten din Gud." (SBK, s.390). Om alltså pengarna är det du tänker mest på och strävar hårdast efter, om det är de som får din bästa uppmärksamhet och vars tillräckliga mängd ger dig förtröstan, då är Mammon din Gud.

Därför att det lätt blir så framställer Jesus också egendom och pengar som Guds värsta konkurrent om platsen som det viktigaste i livet – som en avgud. Att tala om pengarna som en avgud för dem som dyrkar dem förtydligar deras verkliga roll i människors liv. Det finns andra nutida begrepp och namn för samma sak: "Marknaden" – en stark men väldigt nervös gud, eller "Tillväxten".

Men vi håller oss till evangeliets namn och frågar: Vilka är Mammoms trosartiklar och bud? Trosartikeln är nog en enda: "Pengar är det viktigaste av allt!", och buden återspeglar naturligtvis den tron. De lyder: "Du skall öka din egendom!" Du skall samla så mycket du kan av pengar, bevara och förmera dem, förtrösta på dem, smeka dem i tanken, dyrka dem. Då är du trogen Mammon.

Ett annat bud lyder: "Tjänar du på det, skall du göra det!" Det är klart att de skuldsatta bönderna som kallats upp till godset begrep, om de hade något annat än muskler mellan öronen, att det var något skumt med en nerskrivning av de-

ras lån till hälften på fem sekunder – utan några villkor. Men pengarnas logik tar över varje tvekan. Den säger: Tjänar du på det, skall du göra det! Och vips, så är urkundsförfalskningen ett faktum, från båda sidor.

Men Jesus menar alltså att vi skall göra tvärtom, inte tjäna Mammon, utan bryta hans bud, ta hans goda och använda det för Guds syften, dvs. ge bort pengar i stället för att samla mer av dem, hjälpa andra i stället för oss själva, spärra och minska vår egen omätliga konsumtion och i stället se till dem som verkligen saknar det nödvändigaste. Det betyder att vi skall träna oss i att värdera pengar lågt och människor högt, strunta i chanser att få mer än vi har, skaffa oss osynliga tillgångar i stället för synliga, skatter i himlen i stället för skatter på jorden. I den meningen skall du alltså förskingra – *dina* pengar och *din* egendom, inte andras! Jesus använder en paradoxal, ironisk humor här. Han säger att vi skall vara både trogna och trolösa på samma gång: trogna i det lilla, dvs. när det gäller hanteringen av pengar, särskilt andras så att de inte förlorar det som är deras, men *samtidigt* trolösa mot Mammon och tjäna Gud i stället – i hans fattiga vänner. Det är att vara trogen i det stora, nästankärlig.

Ni kan inte tjäna både Gud och Mammon, säger Jesus. Det betyder: om vi inte medvetet och aktivt förskingrar Mammoms goda, då kommer vi att bli trogna pengarna men trolösa mot Gud och nästan. Vi kommer då att leva ut den vanliga missuppfattningen att ett gott kristet liv är lika med ett totalt framgångsrikt jordiskt liv + en kristen tro. Det vill säga: i beteende och värderingar lever vi exakt som alla andra hyggliga människor, men därutöver tror vi på Gud, ber honom om hjälp och tror på syndernas förlåtelse och evigt liv för Jesu skull.

Men så harmlösa är inte pengarna för oss människor. De har en egen tyngd och kraft, som drar oss in i ägandets gravitationsfält, in i Mammoms bud och logik, som är den berätt-

*Jesus menar
att vi inte
skall tjäna
Mammon,
utan bryta
hans bud*

tigade egoismens tro: tron att du har rätt att äga allt som kommer till dig och att det är ditt och ingen annans, att litet rikedom inte skadar någon – fastän Jesus säger tvärtom: ”Det är svårare för en kamel att komma igenom ett nålsöga än för den som är rik att komma in i himmelriket.” Skall vi tro Jesus, så är långvarigt och omfattande ägande lika skadligt för människans inre som ett långvarigt och omfattande giftintag.

Men kan man leva utan att äga? Nej, naturligtvis inte. Men varför gör Gud så då, varför utsätter han oss för ofrånkomligt ägande, oundvikliga bekymmer för mat och kläder och tak över huvudet, om det nu är så farligt? Det beror på att Gud inte har skapat oss till kor eller spindlar, utan till människor. Vi har fått så mycket mer än de: intelligens, vilja och frihet, så vi lever i en värld där de stora gåvorna är både underbara och riskabla. Sexualiteten, familjelivet, kreativiteten, social betydelse och medmänniskors uppskattning, och som sagt ägandet, kontrollen över goda ting – allt detta är stora gåvor, rika förmågor och möjligheter, kopplade till mänsklig frihet. Och just därför farliga, verkligt farliga. Den smala vägen är smal! Ett sant mänskligt liv kan man därför bara leva med Guds nåd och dagliga hjälp.

Men om det stämmer, vore det inte i så fall bäst att inte äga någonting? Begär Jesus egentligen total egendomslöshet av sina lärjungar? Nej, bara sällan (även om det händer). Somliga kallas verkligen av Gud till ett liv, där det mesta av Guds goda gåvor i skapelsen skall försakas, både ägande och sexualitet och familjebildning och fritt bruk av kreativiteten. Då går man in i kallelse till ett liv i fattigdom, kyskhet och lydnad – därför att Gud anvisar den vägen. Men ingen skall gå den vägen utan en distinkt kallelse.

De flesta av oss får i stället det ofrånkomliga ansvaret att leva med alla skapelsens gåvor, alltså även pengar och egendom. Det är därför vi ska veta och hålla fast vid och leva ut att vi är Guds förvaltare, att det är han som äger allt in-

klusive oss själva och våra liv. Vi har fått den rikedom till förvaltning, för att göra den fruktbar och nyttig för oss själva och för andra. Vi får glädja oss över våra gåvor, just genom att dela med oss av dem och ge ut dem. Och det skall vi göra långt mer än den snåla och beräknande själviskheten, Mammon inom oss, tillåter.

Och detta gäller som sagt mer än pengarna, det gäller hela det stora, rika människoliv som vi har fått att förvalta. En ström av goda gåvor kommer till oss från Gud – gåvan av en kropp (manlig eller kvinnlig, vad underbart bara det!), en kropp som kan arbeta och skapa, gåvan av andra människor och gemenskap med dem, av samhörighet och kärlek. Som alla goda ting har de förmågan att attrahera och fästa vid sig vår längtan och glädje, vår förtröstan och hängivenhet. Och just därför kan det bli så att gåvorna blir huvudsaken och skymmer Givaren, ja, att Guds goda gåvor blir Guds konkurrenter.

Vi måste alltså lära oss att hantera pengar på ett sätt som hindrar ägandets giftverkan att sippra in i hjärtat, personlighetens centrum. Det finns inte några enkla regler för det, som t.ex. att bara vi ger bort si och så många procent, så är det tryggt och vi kan göra vad vi vill med resten. Men jag skall ändå sluta med att peka på tre förvaltarregler eller förhållningssätt:

1. Erkänn att Gud äger allt och att du är förvaltare genom tacksägelse för alla gåvor, ofta och med namns nämnande.
2. ”Förskingra” din egendom, ge bort av den, samla inte på hög. Handla aktivt mot din egoism, älska din nästa. Ge åt den som ber och bli en kanal för Guds omsorg till andra.
3. Förvalta skapelsens gåvor tillsammans med frälsningens: Guds närhet och bön, ledning genom Guds Ord (inklusive självrannsakan, som leder till ånger och syndaförlåtelse), ett aktivt efterföljande av Jesus Kristus, i öppenhet för Andens gåvor.

Bengt Holmberg

Professor em. Nya testamentets exegetik, Frillesås

*Därför kan
det bli så
att Guds
goda gåvor
blir
Guds konkurrenter.*